

Булгакова Олена Валеріївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри товарознавства і експертизи в митній справі
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

АКМЕОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ

В статті розглянуто фактор харчування як підґрунтя для досягнення людиною оптимального соціокультурного розвитку, де критерієм є досягнення стану «акме». Обґрунтовано раціональність акмеологічних підходів до виділення товарних категорій в асортименті продуктів дитячого харчування через практичну спрямованість персоніфікації продуктів дитячого харчування провідними виробниками у задоволенні індивідуальних потреб не тільки дітей, а й батьків.

Ключові слова: персоніфікація харчування, продукти дитячого харчування, акмеологічний підхід, товарні категорії.

Актуальність проблеми. При виникненні глобально-кризових проблем (екологічних, демографічних, соціальних) особливу гостроту набуває пошук нових можливостей і ресурсів для їх раціонального вирішення. Один з конструктивних шляхів пов'язаний зі створенням інноваційних високих технологій, причому не тільки в традиційній виробничій області, але і в інших сферах людської діяльності, пов'язується з реалізацією основних положень акмеології. Високий ступінь професіоналізму і творча майстерність фахівців – один з найважливіших людських ресурсів, який набуває значення для адекватного та своєчасного рішення найгостріших глобально-кризових проблем. У цьому соціокультурному контексті особливе значення набуває нова інтегративно-комплексна наука акмеологія (грец. акме – вершина, розквіт). Саме вона вивчає закономірності й технології розвитку професіоналізму й творчості як акме-форм оптимального здійснення всіляких видів професійної діяльності [1].

Організація правильного здорового харчування дітей та підлітків має не тільки медичне значення як фактор збереження здоров'я конкретної дитини та її подальшого розвитку, а й велике соціальне значення як фактор, що визначає здоров'я майбутніх поколінь, «акме» людства та суспільства загалом.

Значення харчування у дитячому та підлітковому віці обумовлено основними факторами, що визначають відмінність зрілого та дитячого організму, а саме – ростом і розвитком. Дитячий організм відрізняється від дорослого бурхливим ростом і розвитком, формуванням органів і систем. Цими фізіологічними особливостями визначаються потреби дітей та підлітків в харчових речовинах і енергії. У свою чергу, високі потреби у харчових речовинах і енергії на одиницю маси тіла дітей викликають необхідність правильного підбору харчових продуктів і їх співвідношення, способів кулінарної обробки та інших особливостей організації харчування, що забезпечує організм харчовими речовинами та енергією.

Аналіз наукових досліджень. Значущість проблеми персоніфікації продуктів дитячого харчування висвітлюється у працях багатьох вітчизняних (О. Азарян, Г. Азоев, А. Багієв, В. Герасимчук, Є. Голубков, Л. Дейнеко, Д. Добрянський, М. Долинська, О. Івахненко, Н. Кубишина, Т. Мостенська, С. Нянковський, Н. Орлова, В. Павлова, М. Проданчук, М. Сичевський, Н. Слободян, І. Соловійов, А. Старостіна, О. Шадрин) та закордонних (A. Dannaeus, S. Johansson, B. Koletzko, K. Michaelsen, C. Norpe, Lauritzen L., Molgaard C.) вчених.

Мета статті. Обґрунтування доречності застосування понять акмеологічний вплив, особистісно-акмеологічний вплив щодо встановлення критеріїв

персоніфікації продуктів дитячого харчування. Розглянути стратегії, засоби, методи, форми побудови асортименту персоніфікованих продуктів дитячого харчування на базі акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Харчування – це не лише фізіологічний, а й соціально та культурно зумовлений процес, тому організація раціонального харчування базується на глибинних психологічних компонентах не тільки самої дитини, а й соціального оточення. Харчова поведінка як складова способу життя людини охоплює пошук, вибір, приготування й вживання їжі, а також усі супутні процеси. Формується вона з дитинства та має безпосередній вплив не тільки на стан здоров'я, а й на здатність досягати стану професіоналізму та творчості «акме» в структурі соціально-економічних відносин.

Оцінюють харчову поведінку дитини як адекватну (гармонійну) або неадекватну (девіантну) залежно від багатьох показників, зокрема від місця, яке займає їжа в ієрархії цінностей дитини, від якісних і кількісних показників, етики та естетики харчування [2, 3].

Однією з найбільш вагомих причин погіршення стану здоров'я дітей дошкільного віку є порушення структури харчування та зниження його якості. Чимало захворювань та патологічних станів, зокрема дефіцити або надлишки мінеральних речовин та вітамінів, призводять до порушення як фізичного, так й інтелектуального розвитку дітей. Тому профілактика та корекція порушень харчової поведінки дітей мають важливе значення у розвитку соціалізації та.

Отримане в результаті психолого-акмеологічних досліджень наукове знання про закономірності й способи досягнення вершин професіоналізму та творчості характеризує такий інтегративний за своєю соціокультурною природою й системотворюючий за методологічним значенням онтологічний атрибут, як «акмеологічність» соціокультурного буття людини.

З цієї точки зору акмеологічність можна розглядати в синхронічному плані у вигляді самовдосконалення людини, а діахронічно – у вигляді його професійної соціалізації. Затребуваність акмеології в сучасній Україні в умовах розвитку національного ринку, створення глобальних взаємовідносин у правовій площині і демократичного суспільства набуває особливої актуальності.

Акмеологія з'ясовує характеристики особистості, що починають формуватися в дитячому віці та дає рекомендації щодо їх формування, чим забезпечує успішне прояв «акме» на стадії зрілості. Розуміючи причинно-наслідкові зв'язки з особливостями процесів, що протікають на різних стадіях розвитку людини, обумовлених загальними та

приватними обставинами його життя, акмеологія крок за кроком простежує механізми і результати впливу на людину держави, суспільства, колективів, сім'ї, природних умов та ін. Такі дослідження дають змогу сформулювати рекомендації по розробці стратегії організації життя особистості, що дозволять оптимально реалізувати потенціал на стадії зрілості. Однак найбільш важливим для акмеології є аналіз зрілості «акме», концентруючи увагу на ступені професіоналізму, як найвищому прояві соціалізації. Непрофесіоналізм призводить до значних втрат у зміцненні державності, економіці, зовнішній і внутрішній політиці, промисловості та сільському господарстві, у сфері виховання та освіти. Непрофесіоналізм сприяє підвищенню напруженості в міжнаціональних відносинах, міжособистісних конфліктів та психологічного дискомфорту в самопочутті людей.

Професіоналізм особистості пов'язує з розвиненими фізичними та розумовими здібностями, зі знаннями в конкретній галузі діяльності, вміннями та стійкої мотиваційно-емоційної зарядженістю на справу. В даний час акмеологія пропонує методичний інструментарій, що дозволяє виявити досягнутий рівень професіоналізму окремою людиною і організаціями.

Загальною і невідмінною умовою для досягнення людиною «акме» крім сприятливих для цього умов макро- і мікросередовища завжди були також його власна активна творча діяльність, висока здатність свідомо чи інтуїтивно приймати і реалізовувати оптимальні рішення складних завдань, що виникають у тих областях повсякденного життя, де у нього спостерігалось «акме».

«Акме» людей, що представляють різний суспільно-економічний лад, детермінується широтою спектру розвитку основних галузей діяльності в суспільстві і досягнутим рівнем технології їх виконання.

Неадекватна харчова поведінка дитини призводить до виникнення неінфекційних захворювань. Щоб запобігти їх розвитку, слід формувати культуру раціонального харчування із самого дитинства. Слід відмітити, що значення (потреба) у спеціалізованих продуктах харчування у різні вікові періоди розвитку дитини різні. Найбільша швидкість приросту маси і довжини тіла дитини спостерігається протягом 1-го року життя. Так, вага при народженні до кінця 1-го року життя збільшується в 3 рази, а до 2 років – в 4 рази. ост протягом 1-го року збільшується на 50%, не подвоюючись навіть до 4 років. Період після грудного і до підліткового віку характеризується меншою швидкістю приросту маси і довжини тіла, проте лінійний фізичний ріст маси і довжини тіла триває. Нормальне початок періоду спурту росту і статевого дозрівання відбувається тоді, коли до 10 років дитина досягає маси тіла близько 30 кг. У підлітковий період швидкість росту знову різко збільшується. Зазначені два періоди в житті людини – грудний вік та підлітковий – характеризуються найбільшою потребою в харчових речовинах і енергії на одиницю маси тіла [3, 4].

Так, у ранній період життя дитини продукти для харчування дітей дуже швидко змінюють «іпостась». У віці до 6 місяців дитина в ідеалі зовсім не потребує спеціальних продуктів, але у разі виникнення нагальної потреби та за відсутності материнського молока потреба у продуктах на молочній основі складає майже 100%, а точніше 95% раціону дитини. Інші 5% займають фруктові та овочеві соки, спеціальна вода, спеціальні напої.

У віці від 6 до 12 місяців раціон харчування дитини поступово змінюється. До раціону харчування дитини починають включати продукти на зерновій та м'ясній основі. Тому потреба у спеціальних молочних продуктах дещо зменшується, але формується потреба у спеціальних продуктах на зерновій основі (каші, печиво, хлібці) та пореподібних м'ясні продукти, які виробляють з додаванням субпродуктів (печінки, серця, мізків), овочів та круп.

Подальший розвиток дитини вимагає суттєвої зміни раціону її харчування. Значно зростає потреба у жирах, збільшується потреба у вуглеводах та білках, поступово збільшується потреба у мінеральних речовинах та вітамінах. Спеціальні продукти харчування у цей період займають близько 75% раціону. Період, в який потреба у спеціальних продуктах харчування займає значну частину, триває приблизно до 3х років. Тому у цей період спеціальні продукти можна вважати основними продуктами харчування.

Коли дитина досягає дошкільного віку, потреба у спеціальних щоденних дитячих продуктах знижується до 45%. Не зникає потреба у спеціальних соках та напоях, одночасно постає питання спеціальних «десертних» продуктів. Десерти, які реалізуються у магазинах (торти, тістечка, тощо) містять забагато жиру та цукру, що негативно відбивається на здоров'ї дитини. Крім того, мікробіологічна засіяність таких продуктів неприпустима для харчування дітей і збільшується ризик харчового отруєння або розвитку харчової алергічної реакції. Тобто формується окрема група продуктів для харчування дітей – десертні продукти.

Вони повинні вирізнятися збалансованим складом жирової фази (переважати повинні рослинні олії та вершкове масло, без вмісту маргарину та тваринних жирів), суворо регламентоване використання харчових добавок, збагачення вітамінами та підвищенням вмістом натуральних компонентів.

Досі залишається зовсім не вирішеним питання про спеціальні корегуючі продукти харчування для дітей, які мають певні відхилення у роботі травного тракту, з надлишком або нестачею маси тіла, цукровим діабетом, хворих на рак тощо. Спеціальні продукти для дорослих не підходять для харчування таких дітей через цілу низку причин, а застосування спеціального раціону харчування не завжди досягає бажаної мети, тому що використовуються загальні продукти.

Необхідність у спеціальних продуктах харчування для дітей гостро постає, коли у дитини «розлад травлення», який супроводжується діареєю, зневодненням організму та іншими клінічними проявами. Коло продуктів, дозволених для вживання різко обмежений, але складно підібрати продукти саме для дітей, тому що у них знижується засвоюваність харчових речовин. Це становить загрозу для життя дитини. Втрата ваги для дітей є життєво небезпечною через їх невелику вагу. Для дитини втрата 8-10% своєї маси є загрозливим фактором для життя [4, 5].

Наприклад, не дивлячись на те, що в розвинутих країнах кожен рік реєструються мільйони випадків захворювань, які супроводжуються діареєю, тільки у декількох сотнях випадків, хвороба закінчується смертю. В той же час у країнах, що розвиваються, кожен рік від такої хвороби гине більш ніж 3 мільйона дітей молодше 5 років.

Характер харчування дітей шкільного віку більш схожий на харчування дорослої людини, але слід враховувати різкі зміни у психологічному, емоційному та фізіологічному навантаженні дітей віку від

7 до 14 років. Цей період є важливим у розвитку організму, тому що починає активізуватись репродуктивна система і дитина поступово перетворюється на дорослу людину. При цьому тіло стрімко змінюється, а психологічне навантаження також стрімко зростає. Але можна сказати, що цей період є періодом адаптації дитини до справжнього дорослого життя і виконання чи не найважливішої функції – репродуктивної. Тому діти у цьому віці також потребують спеціальних продуктів харчування, які дозволяють скоректувати раціон під індивідуальні потреби дитини кожного етапу розвитку (рис. 1).

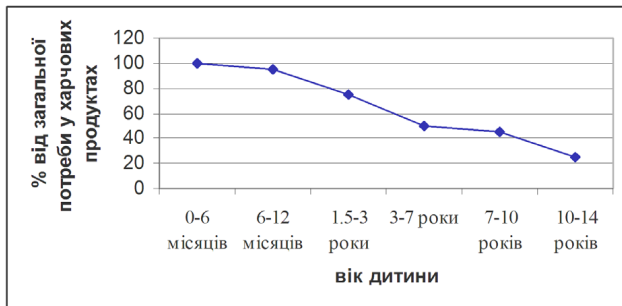

Рис. 1. Потреба у спеціальних продуктах дитячого харчування залежно від віку дитини

Потреба у спеціальних продуктах дитячого харчування у віковому проміжку 7-14 років зменшується до близько 30%. Найбільшу питому вагу у цей період займають продукти на молочній та зерновій основі. Хоча дитина вже може споживати «дорослі» продукти на м'ясній основі, потреба у спеціальних продуктах цієї групи існує. У періоди найбільшого психічного навантаження збільшується потреба у тваринному білку без збільшення споживання жиру. Таку потребу можна задовольнити спеціальними продуктами з скоректованим білковим складом та жирно кислотним. Але нажалі таких продуктів не існує і споживачі, у разі потреби, змушені використовувати неефективні продукти для більш молодшої вікової групи.

Крім того, діти цього вікового проміжку віддають перевагу солодким продуктам харчування. Взагалі дитячому організму притаманно віддавати перевагу продуктам із солодким смаком. У шкільному віці діти можуть самостійно купувати продукти, тому стрімко зростає споживання продуктів «десертної» групи (печива, цукерок, тощо). Це породжує дисбаланс між споживанням білків, жирів та вуглеводів у бік збільшення останніх.

Таким чином, до класифікації продуктів дитячого харчування слід підходити диференційовано. Тобто слід враховувати не тільки основну сировинну продукту і вікову категорію дитини до 3х років, а основою класифікації таких продуктів повинна бути класифікація за віковим принципом до 14 річного віку. Безперечно, потреба у спеціалізованих продуктах дитячого харчування з по дорослішанням дитини зменшується з майже 100% у ранньому віку до 25-30% у віці 10-14 років. Також змінюється і характер споживання, і цільове призначення спеціальних продуктів харчування для дітей із тотального забезпечення організму поживними речовинами до корегування харчових потреб залежно від інтенсивності життя та стану здоров'я. Але протягом всього періоду життя людини, який називається «дитинство», її повинні супроводжувати спеціальні продукти для дитячого харчування [4, 5].

Узагальнення та розвиток основних підходів до класифікації чинників, що впливають на про-

цес формування та оптимізації асортименту дозволили визначити, що вивчення характеру та сили їх впливу доцільно здійснювати, ґрунтуючись на вихідних положеннях теорії зацікавлених сторін, що найбільшою мірою забезпечить урахування як економічних інтересів з боку суб'єктів зовнішнього оточення, так і можливостей самого підприємства. В якості основних напрямків систематизації чинників з позицій основних економічних суб'єктів на обраному сегменті ринку доречно виокремити: чинники, що обумовлюються можливостями та вимогами споживачів харчових продуктів; чинники, обумовлені вимогами та можливостями виробників, імпортерів і постачальників; чинники, обумовлені діями конкурентів та внутрішніми можливостями самого підприємства [6]. Використання системного підходу дозволить забезпечити найбільш повне задоволення купівельного попиту, підвищення економічної ефективності підприємства і рівня обслуговування споживачів і тим самим окреслити цільову спрямованість товарного асортименту (рис. 2).

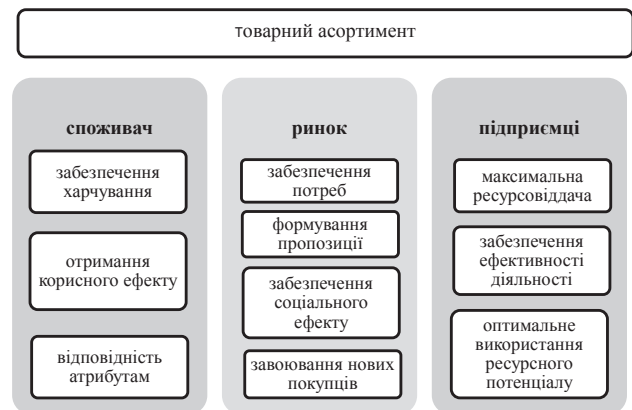

Рис. 2. Цільова спрямованість товарного асортименту

Виходячи з окреслених цільових орієнтирів при формуванні асортименту продуктів дитячого харчування, слід зауважити, що досягнення реалізації всіх цілей можливо тільки при комплексному підході. Вагомим сучасним методом побудови асортименту з урахуванням персоналізації продуктів дитячого харчування є категорійний менеджмент. З урахуванням уявлень про процеси, що пов'язані з управлінням товарним асортиментом, доцільно застосовувати наступне визначення категорійного менеджменту: «система управління асортиментом, в основі якої лежить виділення в структурі асортименту товарних категорій з подальшим управлінням ними як самостійними бізнес-одинацями». Головна мета категорійного менеджменту полягає у підвищенні ефективності бізнес-комунікацій між виробником (початковим або проміжним ланкою товарної ланцюжка) і наступними ланками (як правило, вже ритейлерами), для найбільш повного задоволення запитів цільової аудиторії.

Основна ідея категорійного менеджменту – виділення кожної товарної категорії всередині асортиментної групи або ж товарних напрямів. Такий підхід дозволяє на ряді підприємств досягти кращих результатів, оскільки він враховує максимальне число факторів, що впливають на реалізацію товару з персоніфікованими властивостями [6].

Виокремлення меж товарних категорій з метою оптимізації асортименту продуктів дитячого харчування можливе за допомогою матриці, яка відображає етапи життєвого циклу персоніфікованих

груп дитячого харчування (рис. 3). Аналіз товарної матриці дозволяє констатувати, що всі асортиментні групи дитячого харчування знаходяться на етапі зростання, і тільки група лікувально-профілактичного призначення знаходиться на етапі зародження та виходу на ринок України. Це означає, що саме ця товарна група має значні перспективи розвитку асортиментної номенклатури та можуть слугувати базою для створення найбільш персоніфікованого харчування дітей.

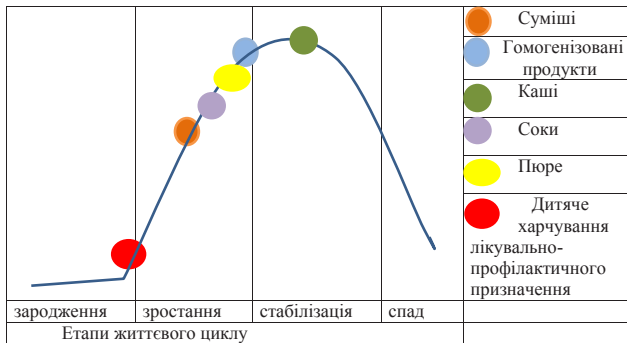

Рис. 3. Матриця продуктів дитячого харчування за етапами життєвого циклу

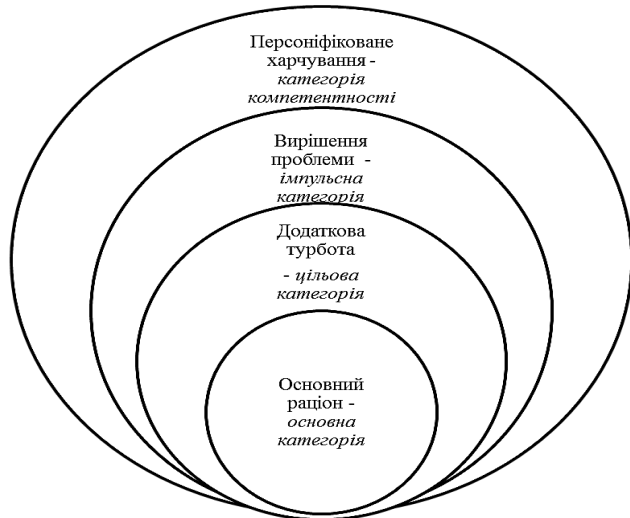

Рис. 4. Ролі виділених категорій продуктів дитячого харчування

Визначення ролі товарної категорії базується на виділенні найбільш суттєвих товарних характеристик, які ґрунтуються на ролі продукту дитячого харчування. Доречно розглядати роль товару дитячого харчування як диференціальний стан продукту відносно інших позицій асортименту, який характеризується рівнем і характером попиту на нього, ціною, функціями відносно споживача. Не всі категорії однаково важливі для індивідуального покупця, що зумовлює характер персоніфікації кожного окремого продукту в межах відношення рівень здоров'я дитини/ситуація споживання. Роль категорії продукту дитячого харчування відбиває різни-

цю в пріоритетах та задає логіку розподілу ресурсів при формуванні асортименту з максимальним задоволенням персоніфікованих потреб не тільки дітей, а й батьків [6].

Визначення ролі товарних категорій (рис. 4.) дозволяє підкреслити, що кожна із виділених категорій має за мету виконання певної ролі. Так, категорія продуктів основного раціону покликана підтримувати розмір середнього чека. А це означає, що асортимент даної категорії повинен бути стабільним, без перебоїв і відсутності, мати оптимальні показники глибини і ширини.

Додаткова турбота є цільовою категорією, яка має підвищувати лояльність існуючих покупців, залучати нових, демонструвати переваги додаткової турботи про власну дитину, задовольняти потреби окремих цільових аудиторій, виділених у другому розділі дисертаційної роботи. Категорія має велике значення для більшості покупців, адже задовольняє їхні усвідомлені й іноді латентні потреби.

Імпульсна категорія «вирішення проблеми» створює додаткову цінність в очах покупця. Це товари, актуальні для клієнтів за умови виникнення проблем, пов'язаних із дитиною, які можливо вирішити за допомогою спеціальних товарів дитячого харчування. Категорія покликана залучати нових покупців спеціальними пропозиціями, збільшувати розмір середнього чека і створювати додаткову цінність для клієнтів (зручність).

Категорія «персоніфіковане харчування» є категорією компетентності приваблює в магазин особливі групи споживачів, які мають індивідуальні потреби. Використання назви «персоніфіковане» дозволяє відійти від традиційного нагадування батькам про відхилення розвитку, чи захворювання дітей, що значно полегшує психологічний стан і підвищує прихильність до продавця. За рахунок цього з'являються нові клієнти, зростає сума середнього чека. Це свого роду цільова категорія, але орієнтована не на всю купівельну аудиторію, а на окремі її підгрупи.

Висновки та перспективи подальших розробок.

На підставі викладеного необхідно констатувати:

1. Харчування – це не лише фізіологічний, а й соціально та культурно зумовлений процес, і в основу організації раціонального харчування покладено акмеологічні фактори.

2. Доречність застосування понять акмеологічне підґрунтя в контексті проблеми персоніфікації продуктів дитячого харчування, з'ясовано з точки зору значущості персоніфікації харчування саме для дітей.

3. Використання назви «персоніфіковане» дозволяє відійти від традиційного нагадування батькам про відхилення розвитку чи захворювання дітей, що значно полегшує психологічний стан і підвищує прихильність до продавця. Це свого роду цільова категорія, але орієнтована не на всю купівельну аудиторію, а на окремі її підгрупи.

Подальших досліджень вимагають проблеми персоніфікації харчування дітей в напрямках визначення засобів, критеріїв і стратегій персоніфікації харчування.

Література:

1. Акмеологія – новий напрямок міждисциплінарних досліджень людини // код доступу <http://referatu.ucoz.ua/publ/1-1-0-50>
2. Няньковський С. Л., Івахненко О. С., Добрянський Д. О., Шадрин О. Г., Марушко Ю. В. Особливості вигодовування дітей першого року життя в Україні та його вплив на частоту реакцій харчової гіперчутливості, захворюваність у дітей перших 2 років життя // Здоров'я ребенка. – 2010. – № 3. – С. 156-160.

3. Харчування дітей раннього віку: теорія і практика / Няньковський С., Добрянський Д., Марушко Ю., Івахненко О., Шадрин О. – Львів: Ліга-Прес, 2009. – 288 с.
4. Michaelsen K. F., Ноппе С., Lauritzen L., Molgaard C. Whole cow's milk: why, what and when? // Nestle Nutr. Workshop Ser. Pediatr. Program. – 2007. – Vol. 60. – P. 201-219.
5. Особливості формування харчової поведінки дітей // код доступу <http://svitloforchuk.ck.ua/?p=977>
6. Гросул В. А. Управління торговим простором у системі управління товарними категоріями [Текст] / В. А. Гросул // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. Вип. 30, т. 2 / Голов. ред. О. О. Шубін. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – 540 с., с. 127-133.

Булгакова Елена Валериевна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри товарознавства і експертизи в таможенному деле
Донецького національного університета економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

АКМЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПЕРСОНИФИКАЦИИ ДЕТСКОГО ПИТАНИЯ**Аннотация**

В статье рассмотрены фактор питания как основа для достижения человеком оптимального социокультурного развития, где критерием является достижение состояния «акме». Обоснованно рациональность акмеологических подходов к выделению товарных категорий в ассортименте продуктов детского питания через практическую направленность персонализации продуктов детского питания ведущими производителями в удовлетворении индивидуальных потребностей не только детей, но и родителей.

Ключевые слова: персонализация питания, продукты детского питания, акмеологический подход, товарные категории.

Bylgakova Olena Valeriivna

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, Department of Commodity
and Expertise in customs
Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhail Tugan-Baranovsky

AKMEOLOGY FUNDAMENTAL OF CHILD'S FOOD PERSONIFICATION**Summary**

In the article the factor of feed as soil is considered for the achievement of optimal sociocultural development a man, where a criterion is an achievement of the state of «акме». Rationality of the акмеологічних going is reasonable near the selection of commodity categories in the assortment of child's food stuffs through the practical orientation of personification of child's food stuffs by leading producers in satisfied individual necessities of not only children but also parents.

Keywords: personification of feed, child's food stuffs, commodity categories